

ӨОЖ 378.02:37.016; МҒТАР 14.35.09

<https://doi.org/10.47526/2023-3/2664-0686.21>Ж.А. ЖҰМАБАЕВА¹ , А.Қ. РЫСБАЕВА² , А.А. КУРАЛБАЕВА³ ¹PhD, Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті
(Қазақстан, Алматы қ.), e-mail: zhazira.zhumabayeva1992@gmail.com²PhD, Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
(Қазақстан, Ақтөбе қ.), e-mail: ardak_rysbaeva@mail.ru³PhD, қауымдастырылған профессорҚожа Ахмет Ясауи атындағы Халықаралық қазақ-түрік университеті
(Қазақстан, Түркістан қ.), e-mail: aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ БІЛІМ ПЕДАГОГТАРЫНЫҢ ОҚУ САПАСЫН АРТТЫРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа. Экономиканы қарқынды дамытудың негізгі факторы отандық жоғары білімде кадрлық қамтамасыз ету үдерісін жақсарту болып табылады. Осыған сәйкес қазақстандық жоғары білімнің алдында қажетті сапаны қамтамасыз ету және білім беруді әлемдік деңгейде тану міндеті тұр. Мақала болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттыру мәселесіне арналады. Мақалада ғылыми әдебиеттерді зерттеу негізінде жоғары білім жүйесіндегі оқу сапасының қазіргі жайына талдау жасалып, жоғары білім беру саласында сапаны қамтамасыз ету жөніндегі аккредиттеу жүйесінің тәжірибесі қарастырылады. Білім алушылардың оқу сапасына әсер етуші негізгі педагогикалық факторлар айқындалады. 2015–2020, 2022 жылдары Абай атындағы ҚазҰПУ Бастауыш білім беру бағдарламалары АРТА-дағы (Аккредиттеу және рейтингтің тәуелсіз агенттігі) білім беру бағдарламаларының рейтингісіне талдаулар жасалынды. Бастауыш білім беру бағдарламасы білім алушыларының оқу сапасына тікелей әсер етуші факторларына байланысты пікірлері сауалнама нәтижесі негізінде сарапталады. Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті «Бастауыш білім беру» оқу бағдарламасы бағытында оқитын 3-курс студенттерімен жүргізілген сауалнама нәтижесі білім алушылардың оқу сапасына деген көзқарасын айқын көрсетті. Осы тұста оқытушыны және білім алушыны лайықты түрде қаржылық, әлеуметтік және академиялық қолдау, кішігірім топтардан тұратын білім алушыларды қолдау, кеңес беру қызметтерімен қамтамасыз ету қажеттігі негізделеді.

Кілт сөздер: болашақ бастауыш білім педагогы, оқу сапасы, педагогикалық мәселелер, педагогикалық-психологиялық факторлар, аккредиттеу жүйесі.

*Бізге дұрыс сілтеме жасаңыз:

Жұмабаева Ж.А., Рысбаева А.Қ., Куралбаева А.А. Болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттыру мәселелері // *Ясауи университетінің хабаршысы*. – 2023. – №3 (129). – Б. 282–294. <https://doi.org/10.47526/2023-3/2664-0686.21>

*Cite us correctly:

Jumabaeva J.A., Rysbaeva A.Q., Kuralbaeva A.A. Bolashaq bastauysh bilim pedagogtarinin oqu sapasyn arttyru maseleleri [Problems of Improving the Quality of Training of Future Primary Education Teachers] // *Iasauı universitetinin habarshysy*. – 2023. – №3(129). – B. 282–294. <https://doi.org/10.47526/2023-3/2664-0686.21>

Zh.A. Zhumabayeva¹, A.K. Rysbayeva², A.A. Kuralbayeva³

¹PhD, Abai Kazakh National Pedagogical University
(Kazakhstan, Almaty), e-mail: zhazira.zhumabayeva1992@gmail.com

²PhD, K. Zhubanov Aktobe Regional University
(Kazakhstan, Aktobe), e-mail: ardak_rysbayeva@mail.ru

³PhD, Associate Professor
Khoja Akhmet Yassawi International Kazakh-Turkish University
(Kazakhstan, Turkistan), e-mail: aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Problems of Improving the Quality of Training of Future Primary Education Teachers

Abstract. A key factor in the dynamic development of the economy is the improvement of the staffing process in domestic higher education. In accordance with this, Kazakhstan's higher education faces the task of ensuring the necessary quality and recognition of education at the world level. The article will be devoted to the problem of improving the quality of training of future primary education teachers. The article analyzes the current state of the quality of education in the higher education system based on the study of scientific literature, the experience of the accreditation system for quality assurance in the field of higher education is considered. The main pedagogical factors affecting the quality of students' education are determined. The analysis of the rating of educational programs at the NAAR (independent agency for accreditation and rating) of primary education programs Abai Kazakh National Pedagogical University for 2015–2020, 2022 years. The opinions of students of the primary education program related to factors directly affecting the quality of education are analyzed based on the results of the questionnaire. The results of the survey of 3rd-year students of the Abai Kazakh National Pedagogical University in the direction of “Primary education programs” clearly showed the attitude of students to the quality of education. It substantiates the need for adequate financial, social and academic support for the teacher and the student, support for students from small groups, provision of consulting services.

Keywords: future teacher of primary education, the quality of education, pedagogical problems, pedagogy-psychological factors, the accreditation system.

Ж.А. Жумабаева¹, А.К. Рысбаева², А.А. Куралбаева³

¹PhD, Казахский национальный педагогический университет имени Абая
(Казахстан, г. Алматы), e-mail: zhazira.zhumabayeva1992@gmail.com

²PhD, Актюбинский региональный университет имени К. Жубанова
(Казахстан, г. Актөбе), e-mail: ardak_rysbayeva@mail.ru

³PhD, ассоциированный профессор
Международный казахско-турецкий университет имени Ходжи Ахмеда Ясави
(Казахстан, г. Туркестан), e-mail: aliya.kuralbayeva@ayu.edu.kz

Проблемы повышения качества обучения будущих педагогов начального образования

Аннотация. Ключевым фактором динамичного развития экономики является улучшение процесса кадрового обеспечения в отечественном высшем образовании. В соответствии с этим перед казахстанским высшим образованием стоит задача обеспечения необходимого качества и признания образования на мировом уровне. Статья посвящена проблеме повышения качества обучения будущих педагогов начального образования. В статье анализируется современное состояние качества образования в системе высшего образования на основе изучения научной литературы, рассматривается опыт системы аккредитации для обеспечения качества в сфере высшего образования. Определяются

основные педагогические факторы, влияющие на качество обучения обучающихся. Проведен анализ рейтинга образовательных программ НААР (независимое агентство аккредитации и рейтинга) программ начального образования КазНПУ им. Абая за 2015-2020, 2022 годы. На основе результатов анкетирования анализируются мнения учащихся программы начального образования, связанные с факторами, непосредственно влияющими на качество образования. Результаты опроса студентов 3-курса Казахского национального педагогического университета имени Абая по направлению «Программы начального образования» наглядно показали отношение обучающихся к качеству обучения. Это обосновывает необходимость адекватной финансовой, социальной и академической поддержки преподавателя и студента, поддержки студентов из малых групп, предоставления консультационных услуг.

Ключевые слова: будущий педагог начального образования, качество обучения, педагогические проблемы, педагогико-психологические факторы, система аккредитации.

Кіріспе

Экономиканы қарқынды дамытудың негізгі факторы отандық жоғары білімде кадрлық қамтамасыз ету үдерісін жақсарту болып табылады. Осыған сәйкес жоғары білімнің жаңа парадигмасы – «білім беруден» іргелі жаратылыстану-ғылыми дайындыққа негізделген тәжірибеге бағытталған құзыреттілік тәсілдемеге көшу. Сол себепті қазақстандық жоғары білімнің алдында қажетті сапаны қамтамасыз ету және білім беруді әлемдік деңгейде тану міндеті тұр.

Осыған орай, бүгінгі күні жоғары білім беруде сапалы оқыту маңызды мәселеге айналып отыр. Әлеуметтік және географиялық тұрғыдан білім алушылар құрамы да едәуір кеңейіп, әртарапандырылды. Заман талаптарына сәйкес, оқытуда жаңа әдістердің қолданылуы талап етілуде. Заманауи технологиялар аудиторияларда тәжірибеге енгізілгендіктен, білім алушылар мен оқытушы арасындағы өзара әрекеттесу сипаты өзгерді. Үкімет, білім алушылар және олардың отбасы, жұмыс берушілер, қаржымен қамтамасыз етушілер өз қаражаттарының қайтарымы ретінде оқыту үдерісінде сапаның болуын қалайды.

Жоғары білім берудегі соңғы тенденциялар да студенттерге ұсынылатын оқыту сапасына баса назар аударады. Мысалы, шет елдік тәжірибеде 1960–1980-жылдары жаппай жоғары білімнің пайда болуы «Университеттердің рөлі» тұжырымдамасының өзгеруіне әкеліп соқты. Бұл оқыту мен зерттеу арасындағы байланыстың сипатына күмән келтірді. Коулдрейк пен Стедманның пікірінше, XIX ғасырдың соңына дейін оқыту университеттердің негізгі қызметі болды. Бірақ XX ғасырда Германияның оқыту және зерттеу моделін Ұлыбритания мен АҚШ-қа экспорттау барысында зерттеулердің университеттің ажырамас шарты болуына әкеліп соқты. Сол себепті оқыту көбінесе екінші дәрежелі қызмет ретінде қарастырылды [1]. Бірақ жоғары білім беру секторының кеңеюіне байланысты оқытудың маңыздылығы қазіргі уақытта қайта қаралды.

Жоғары білім берудегі сапа – белгіленген талаптарға сәйкестік дәрежесін сипаттайтын әлеуметтік категория. Кең мағынада бұл жоғары білімнің (нәтиже, үдеріс, білім беру жүйесі ретінде) әртүрлі қажеттіліктерге, мақсаттарға, талаптарға, стандарттарға теңгерімді сәйкестігі ретінде түсіндіріледі. Тар мағынада жоғары білімнің сапасы жоғары білімі бар мамандарды даярлаудың сапасын сипаттайды. Бұларды жалпыланған түрде біріктіруге болады.

Сапалы оқыту ұғымының анықтамасы әркімнің осы «сапа» ұғымына нені кіріктіруіне байланысты өзгереді. «Сапа» – бұл күрделі ұғым. Дж. Бигст «сапа» нәтижені, қасиетті, үдерісті баламалы анықтай алады деп түйіндеген [2]. Сол себепті «Сапалы оқыту» сөз тіркесіне бірнеше анықтаманың берілгендігі таңқаларлық емес. Алайда, оқыту сапасы ұғымының нақты бір анықтамасы жоқ. Л. Харви оны нәтиже ретінде қарастырса, ал Д. Грин

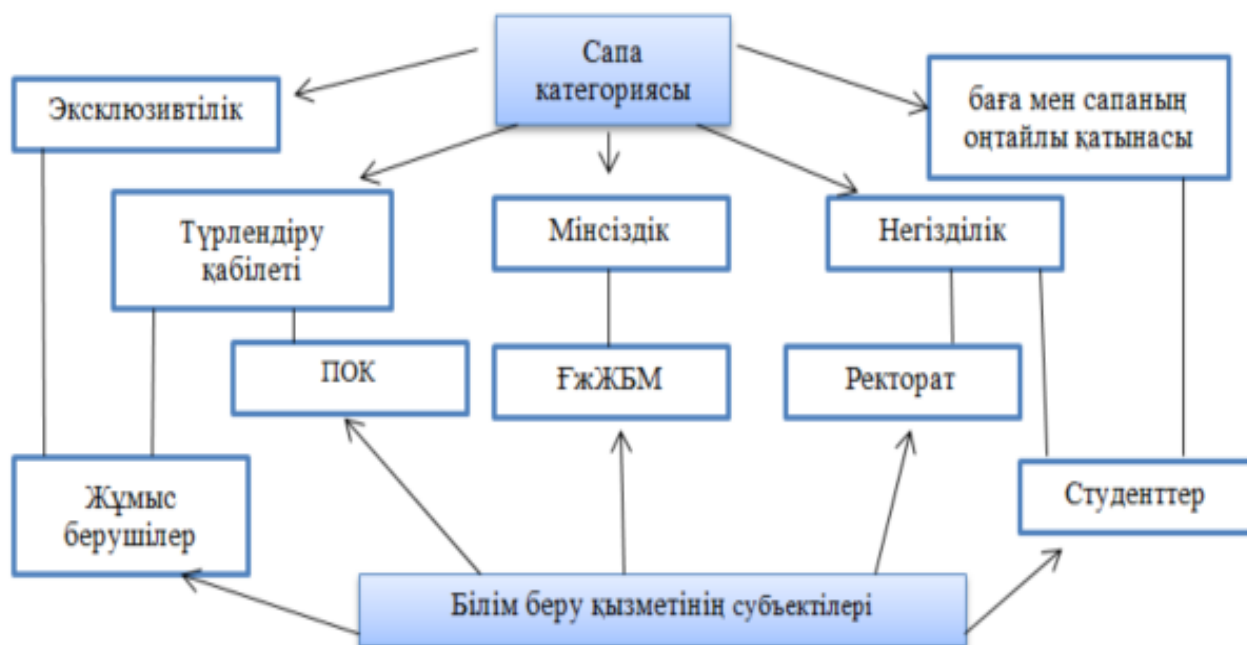
қасиет деп тұжырымдайды [3]. Кейбіреулер оқытудың ақауларын жоюдың шексіз үдерісі ретінде қарастырады. Сондықтан сапалы оқытуды ешқашан толыққанды түсінуге және бағалауға болмайды. Жоғары білім беру аймағының белгілі эксперттері Л. Харви және Д. Грин «сапа» ұғымының бір-бірімен байланысты категорияларын анықтады. Олар: эксклюзивтілік, мінсіздік, негізділік, түрлендіру қабілеті, баға мен сапаның оңтайлы қатынасы. Бұл сапаны бағалау критерийлерін әзірдеу кезінде мүдделі тараптардың субъективті көзқарасын көрсететін әртүрлі тұжырымдамалық тәсілдер болуы мүмкін дегенді білдіреді.

Білім беру үдерісінің негізгі мүдделі тараптары тікелей студенттер (олардың ата-аналары), оқытушылар, ЖОО басшылығы, жұмыс берушілер, білім және ғылым салаларында басшылықты жүзеге асыратын орталық атқарушы орган – Қазақстан Республикасы Ғылым және жоғары білім министрлігі болып табылады.

Білім беру үдерісінің әртүрлі субъектілері тұрғысынан «жоғары білім сапасы» ұғымы әртүрлі семантикалық мазмұнмен толтырылады.

Ғылыми еңбектерге сүйенсек, білім алушылар үшін білім беру сапасы – жұмысқа орналасу және мансаптық өрлеуге қажетті білім, білік және практикалық дағдылар көлемі. Бүгінгі динамикалық тұрғыдан өзгертін нарық жағдайында болашақ маманның білімі емес, кәсіби тәжірибеде қолдана алатын құзыреттілік деңгейі талап етіледі. Жұмыспен қамтамасыз етушілер үшін сапалы білім қажетті құзыреттерге ие және өндірістің серпінді өзгертін жағдайларына бейімделе алатын мамандарды даярлаумен байланысты болып табылады [4].

Сапаның категорияларының түрлі білім беру қызметтерінің субъектілерімен байланысы әлеуметтік-экономикалық, уақытша, аймақтық факторларға байланысты әртүрлі болуы мүмкін. Оны төмендегі 1-суреттен байқауымызға болады.

1-сурет – Түрлі сапа категорияларының білім беру қызметі субъектілерімен байланысы

ҚР Ғылым және жоғары білім министрлігі үшін сапаның маңызды категориясы мемлекеттік стандарт талаптарына, білім саласындағы заңнамаға және аккредиттеу критерийлеріне сәйкестік тұрғысынан *мінсіздік* болуы мүмкін. Ал, жұмыс берушілер үшін

негізгі категориялар *эксклюзивтілік және түрлендіру қабілеті* болып табылады. Студенттер үшін *баға мен сапаның орындылығы және оңтайлы арақатынасы* маңызды. Осылайша, әртүрлі деңгейдегі білім беру бағдарламалары үшін дескрипторларды тұжырымдауға болады.

Жоғары білім беруде халықаралық бенчмаркетингі ынталандыратын Болон үдерісі еуропалық білім беру кеңістігінде аккредиттеу рәсімдерінің таралуына ықпал етеді. 2005 жылы Болон үдерісіне қатысушы барлық елдердің білім министрліктерінің еуропалық жоғары білім беру саласында сапаны қамтамасыз ету жөніндегі стандарттар мен ұсынымдарды қабылдауы болды. 2001 жылы елімізде алғаш рет аккредитация жүргізілді. Еліміздің ЖОО 27 статистикалық көрсеткіш бойынша ақпараттарды ұсынды. Алайда бұл үдеріс сынға ұшырап, 8 жылға өз жұмысын тоқтатқан болатын. 2009-2010 жылдары сол кездегі БЖҒМ-нің Ұлттық аккредитация орталығының көмегімен қазақстандық ЖОО институционалдық аккредитациядан өтті. Аккредиттеу органдарының ұлттық тізімі бекітілді, оған 2 қазақстандық агенттік – НКАОКО және АРТА және 4 шетелдік агенттік – ASIIN және ACQUIN (Германия), AQA (Австрия), ABET (АҚШ) кірді. Институционалдық аккредиттеуді тек қазақстандық агенттіктер, ал білім беру бағдарламаларын мамандандырылған (бағдарламалық) аккредиттеуді аталғандардың кез келгені жүргізеді.

Тәуелсіз аккредиттеу агенттіктерінің стандарттары мен ұсынымдары негізінде ҚР Білім беру ұйымдарының сапа саласындағы жетістіктерін тану тетігі сұранысқа ие деп танылуы тиіс. Аккредиттеу жаңа қарым-қатынастардың фокусына, бәсекелестік құралына айналады, өйткені жоғары оқу орындары жұртшылық пен жұмыс берушілерге оқу сапасына қосымша кепілдіктер бере алады. Басқаша айтқанда, аккредиттеу рәсімі заңнамалық деңгейде білім беру қызметтері нарығын реттеудің маңызды элементі болып танылады. Осылайша, мемлекет сапаны бағалаудың монополиялық құқығынан ішінара алшақтайды.

2012–2017 жылдары АРТА түрлі деңгейдегі 60-тан астам білім беру ұйымдарын және жоғары, жоғары оқу орнынан кейінгі білім берудің 1,2 мыңнан астам білім беру бағдарламаларын институционалдық аккредиттеу жүргізілді. ЖОО және білім беру бағдарламаларын тәуелсіз аккредиттеу саласындағы жинақталған тәжірибе – білім беру қызметтерінің сапасы туралы жұртшылықты объективті хабардар етуге, ЖОО басқарудың тиімділігін және жалпы білім беру сапасын арттыру үшін сараптамалық бағалауларды пайдалануға мүмкіндік береді [5].

Аккредиттеу рәсімдерінде студенттерге білім беру қызметтерін тұтынушылар ретінде маңызды орын беріледі. Сонымен қатар, студенттер аккредиттеу рәсінде екі жақты рөл атқарады: алынған білім, білік және кәсіби құзыреттілік деңгейі білім беру үдерісінің сапалы компоненттеріне ғана емес, студенттердің жеке қабілеттеріне, күш-жігеріне және белсенді оқуға деген ынтасына байланысты студенттердің оқу үдерісін ұйымдастыруға, оқу-әдістемелік және ақпараттық қамтамасыз ету деңгейіне, ПОҚ сапасына, оқыту деңгейіне қанағаттануын зерттеуге бағытталған сауалнамасы ерекше рөл атқарады. Жүйелі мониторинг студенттерді кәсіби даярлау үрдістерін анықтауға, білім беру үдерісін ұйымдастырудағы әлсіз жақтарын атап өтуге және тиісті түзетулер енгізуге мүмкіндік береді.

2015–2020, 2022 жылдары Абай атындағы ҚазҰПУ Бастауыш білім беру бағдарламалары АРТА-дағы (Аккредиттеу және рейтингтің тәуелсіз агенттігі) білім беру бағдарламаларының рейтингісіне қатысты. ЖОО рейтингінде бакалавриат білім беру бағдарламалары 1–2 орынға ие болды. Толығырақ 1-кестеден көруге болады.

7 стандарт, 113 статистикалық көрсеткіш негізінде аккредиттелген Бастауыш білім беру бағдарламалары 7 жылда да үздік көрсеткіштерге қол жеткізді. Соңғы 2022 жүргізілген АРТА халықаралық аккредиттеудің бакалавриаттың білім беру бағдарламаларының топтары бойынша Қазақстан Республикасы жоғары оқу орындарының рейтингінде 6B013-Пәндік

мамандандырылмаған мұғалімдерді даярлау (B003-Бастауышта оқыту педагогикасы мен әдістемесі) БББ 3084 баллдық көрсеткішпен алдыңғы орында екендігіне көз жеткіздік [7].

1-кесте – Абай атындағы ҚазҰПУ Бастауыш білім беру бағдарламаларының АРТА-дағы рейтингісі [6]

Жыл	Рейтинг атауы	БББ атауы және позициясы
2015	ҚР жоғары оқу	5B010200-Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (1-орын)
2016	орындарының	5B010200-Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (2-орын)
2017	ұлттық сұраныс	5B010200-Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (2-орын)
2018	рейтингі:	5B010200-Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (2-орын)
2019	бағдарламалық	5B010200-Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (1-орын)
2020	рейтинг АРТА	6B01301-Пәндік мамандандырылмаған мұғалімдерді даярлау (Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі) (1-орын)
2022		6B013 –Бастауыш оқытудың педагогикасы мен әдістемесі (1-орын)

2021 жылы Абай атындағы ҚазҰПУ алғаш рет Білім сапасын қамтамасыздандыру бойынша тәуелсіз агенттігінің (БСКБТА) бакалавриат және магистратура білім беру бағдарламаларының рейтингісіне қатысты. 6B01301 Бастауыш білім беру БББ 7 академиялық индикатор (студенттердің сапалық контингенті, студенттердің білім нәтижелері және ЖОО жүзеге асырылатын білім беру бағдарламалары, академиялық кадрлар: ПОҚ құрамы, ЖОО зерттеу және ақпараттық жұмысы, халықаралық ынтымақтастық, ақпараттық қамтамасыздандыру, түлектердің жұмысқа орналасуы секілді индикаторлар қорытындысы бойынша рейтингте 2-орынды иеленді [8]. Бұл БББ білім алып жатқан студенттерге беріліп жатқан білімнің сапалы екендігіне дәлел болары анық деп қорытындылауға болады.

Зерттеу аясындағы ғылыми басылымдарда болашақ мамандардың оқу сапасын арттыру төмендегі факторларға тікелей байланысты екендігін аңғардық. Оқыту сапасын арттырудың негізгі факторларының бірі – *оқытушылардың көшбасшылығы* болып табылады. Сапалы оқыту саласындағы бастамалардың көпшілігі іс жүзінде оқытушылардан бастау алады. Дегенмен, сапа мәдениетін өз миссиясының бір бөлігіне айналдыра алатын департаменттің, білім беруді қолдау бөлімдерінің және университеттің рөлі орталық болып келеді.

Теориялық еңбектерде оқу сапасы *студенттік факторларға*, сондай-ақ әдебиеттегі *оқыту факторларына* байланысты деп тұжырымдалды. Михаэла ақыл-ой қабілеттерінен басқа *психологиялық факторлар* оқу үлгеріміне әсер етеді деп санайды. Автор жеке тестілеуді қолдану арқылы жоғары және төмен жетістіктері бар білім алушылар арасында тұлғада айтарлықтай айырмашылықтар бар деген қорытындыға келеді. Қатысушылардың өзіне деген сенімділік, адалдық және эмоционалдылық сынақтарының нәтижелері олардың оқу жетістіктеріне айтарлықтай әсерін берді, бұл білім алушылардың оқу тәжірибесін түсіндіруі әртүрлі академиялық нәтижелерге әкелуі мүмкін екенін көрсетеді. Сонымен қатар, Бусато, Принс, Эльшаут және Хамакер секілді ғалымдар *білім алушылардың оқу стилі мен жетістікке деген мотивациясы* олардың оқу сапасымен тікелей байланысты деп санайды және бұл жеке ерекшеліктердің маңызды рөл атқарады деген тұжырымға келген. Алайда, педагогикалық қолдау да маңызды рөл атқарады. Науд, Нел, Ван дер Ватт және Тади секілді жоғары білім беру әдіскерлері үшін университет жағдайлары ішкі мотивацияның дамуын ынталандыратынына көз жеткізіп, студенттердің өсу мен ішкі бақылау локусына деген көзқарасын дамыту қажеттілігін атап өтеді. Демек, мұғалімдерге оқу бағдарламасының арнайы мақсатты енгізілген аспектілері арқылы осы қабілеттерді оқыту және дамыту жауапкершілігі жүктеледі.

Бағалау қалыптастырушы және қорытынды функцияны орындай отырып, университеттік бағдарламалардың міндетті құрамдас бөлігі болып табылады. Нақты

айқындалған пайдасы бар практикалық тапсырмалар емтихан секілді дәстүрлі бағалау әдістеріне қарағанда студенттерді жұмысқа дайындауда тиімді екендігін атап өтеді [9]. Оқушылар өздерінің қазіргі дағдылар жиынтығына қалай сүйенетінін және олардың болашақ мансаптары үшін өзектілігін анық білсе, бағалауды оқу үшін пайдалы деп санайды [10]. Осылайша, бұл студенттердің тапсырмаларды мансаптық амбицияларымен байланыстыра алатын болса, оқу үдерісіне көбірек қатысады деген түсінікке әкеледі.

Зерттеу әдістері мен материалдар

Зерттеу барысында болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттыру мәселесі аясында әдебиеттерге, отандық, шетелдік зерттеулерге талдау жасалынды. Олардың еңбектеріне теориялық деректерді талдау және зерттеу әдістері қолданылды. Мақаланы әзірлеу кезінде педагогикалық зерттеулерді жүргізудің практикалық және теориялық әдістері негізге алынды.

Жоғарыдағы қарастырылған ғылыми еңбектердегі негізгі факторларды басшылыққа алып, зерттеу мәселесі аясында болашақ бастауыш білім педагогтарының беріліп жатқан оқу сапасына деген объективті көзқарасын анықтау мақсатында анонимді сауалнама алдық. *Сауалнама мақсаты* – студенттердің мамандық аясында беріліп жатқан оқу сапасына көзқарасын анықтау, ұсыныстарын тыңдау.

Сауалнама «Бастауыш білім беру бағдарламалары» бағытында оқиытын 3-курс студенттерінен алынды. Сауалнамаға 51 білім алушы қатысты.

Сауалнама мазмұны төмендегідей болды:

1. Сіз университеттегі өзіңіздің оқу нәтижелеріңізге қанағаттанасыз?

- 1) толықтай қанағаттанамын 2) ішінара қанағаттанамын
3) білмеймін 4) ішінара қанағаттанбаймын 5) қанағаттанбаймын

2. Университеттегі оқу нәтижелері Сіздің күткеніңізге сәйкес келе ме?

- 1) толықтай сәйкес келеді 2) ішінара сәйкес келеді 3) білмеймін
4) ішінара сәйкес келмейді 5) сәйкес келмейді

3. Қолданыстағы білімді бағалау жүйесі жеткілікті деңгейде объективті, әділ, қолжетімді және түсінікті деп ойлайсыз ба?

1) студенттердің білімі және дағдыларын бағалау жүйесі түсінікті және қолжетімді

2) иә, жалпы қолданыстағы білімді бағалау жүйесі оқу үдерісін ұйымдастырудың қажеттіліктері мен шарттарына сәйкес келеді

3) менің ойымша, білімді компьютерлік тестілеу формасында бағалау тиімдірек болар еді

4) емтихандағы білім деңгейін ғана емес, оқуға деген қарым-қатынасты, жеке қабілеттерді, өзіндік жұмыстарды, семинарлардағы белсенділік және т.б. әрбір студенттің оқу еңбегі нәтижелерінің жиынтығын бағалау қажет

5) білімді бағалаудың адами факторы маңызды деп санаймын: болашақ бастауыш білім педагогының біліктілігі, оның оқушыға деген қарым-қатынасы, онымен әңгіме құра білу білігі, студенттің жеке басының ерекшеліктерін ескеруі керек

6) маған оқытуды бағалау критерийлері маған түсініксіз

7) сіздің нұсқаңыз _____

4. Сіздің тобыңызға ұйымдастырылған оқу үдерістерінің жалпы сапасын бағалаңыз?

- 1) өте жақсы 2) жақсы 3) орташа 4) төмен 5) жауап беруге қиналып тұрмын

5. Сіз өз тобыңыз бойынша ұйымдастырылған оқу/педагогикалық практикалардың ұйымдастырылуына көңіліңіз толады ма?

1) иә (болашақ жұмысым үшін нақты, пайдалы біліктер мен дағдыларды алдым)

2) толықтай емес (жалпы жұмыс барысымен таныстым, бірақ қызығатын ештеңе жоқ)

3) жоқ (уақытымызды босқа қажетсіз, қызықты емес еңбекке жұмсадық)

6. 5 баллдық шкаламен білім беру үдерісінің сүйемелдеуін бағалаңыз:

Көрсеткіш	Балл
Ақпараттық қамтамасыз ету (оқу, ғылыми, оқудан тыс іс-шаралар)	
Компьютерлік технологияларға қолжетімділік	
Кітапхананың жабдықталуы және жинақталуы (әдістемелік және оқу әдебиеті)	
Ыңғайлы аудитория	
Оқу жүктемесінің теңдей үлестірілген сабақ кестесі	
Оқу-әдістемелік қамта асыз ету (оқулықтар, оқу нұсқаулықтары)	
Оқу материалдарының электрондық нұсқада қолжетімділігі	
Консультациялық қамтамасыз ету (шешім қабылдауда көмек көрсету, оқу, кәсіби және жеке мәселелер)	
Асхананың жұмысы	
Медициналық кабинеттің жұмысы	

7. Тобыңызға сабақ беретін профессор-оқытушылар құрамын қалай бағалар едіңіз?

Көрсеткіш	Өте жақсы	Жақсы	Қанағаттанарлық	Қанағаттанарлықсыз
Білімі, біліктілігі				
Кәсіби сапасы (еңбек-қорлығы, жауапкершілік, ұйымдастыру қабілеті, ойлауы)				
Бағалау объективтілігі				
Меңгеріліп жатқан материал аясында дискуссияны өткізуі				
Дәріс материалының түсінікті, нақты жеткізуі				
Пәнге деген қызығушылықты тудыру және ұстап тұру білігі				

8. Мамандығыңыз бойынша өзіңіздің теориялық даярлығыңызды қандай деңгейде бағалайсыз?

1) жоғары деңгей 2) орташа деңгей 3) төменгі деңгей 4) жауап беруге қиналамын

9. Мамандығыңыз бойынша өзіңіздің практикалық даярлығыңызды қандай деңгейде бағалайсыз?

1) жоғары деңгей 2) орташа деңгей 3) төменгі деңгей 4) жауап беруге қиналамын

10. Университеттің арқасында Сіз өзіңіздің қабілеттеріңізді дамыта алдыңыз немесе аштыңыз, мысалы: шығармашылық қызметте және ғылыми-зерттеу жұмыстарында және т.б

1) ия 2) жоқ 3) жауап беруге қиналып тұрмын

11. Егер Сіздің мүмкіндігіңіз болса, төмендегілердің қайсысын өзгертер едіңіз?

1) дәріс сабақтарының сағатын көбейтер едім

2) дәріс сабақтарының сағатын азайтар едім

3) семинар сабақтарының сағатын көбейтер едім

4) семинар сабақтарының сағатын азайтар едім

5) практиканың мерзімін арттырар едім

б) оқытушылардың консультациялық көмек беру сағаттарын қояр едім
12. Университеттегі оқытудың Сізге теріс әсерлерін атап өтер едіңіз?

- 1) денсаулығымға теріс әсері болды
- 2) созылмалы (хроническая) шаршау пайда болды, жеткілікті ұйықтамаймын
- 3) бос уақытым қалмайды
- 4) оқуға деген жиіркеніш пайда болды
- 5) өз-өзімді бағалау (самооценка) төмендеді, депрессия сезімі пайда болды
- 6) таңдаған мамандығымнан көңілім қалды

13. Егер Сіз жатақханада тұрып жасаңыз, онда жасалған жағдайға көңіліңіз толады ма?

- 1) иә 2) жоқ 3) жауап беруге қиналып тұрмын 4) жатақханада тұрмаймын

Талдау мен нәтижелер

«Сіз университеттегі өзіңіздің оқу нәтижелеріңізге қаншалықты қанағаттанасыз?» деген 1-сұрақ бойынша респонденттердің көпшілігі оқу нәтижелеріне қанағаттанатындығын (84,3%), 13,7% ішінара қанағаттанатындығын көрсеткен. Студенттердің 84,3% университетте оқып жүргенде алған білім сапасына риза екенін көрсетеді. Тұтастай алғанда, бұл оқу орны үшін оң белгі, оның білім беру бағдарламалары мен оқыту әдістері тиімді және студенттердің қалауын қанағаттандыратынын көрсетеді. Студенттердің 13,7%-ның оқу нәтижелерін жақсарту қажет деп санайтын кейбір күмәндары немесе бағыттары болуы мүмкін. Университет үшін осы топтың мәселелеріне, пікірлеріне назар аударуы және олардың жалпы қанағаттануын арттыру үшін кез келген мәселелерді шешу үшін жұмыс істеуі маңызды.

2-сұраққа респонденттердің «Университеттегі оқу нәтижелері сіздің күткеніңізге сәйкес келеді ме?» деген сұраққа 2% ішінара сәйкес келмейтіндігін, 25,5% ішінара сәйкес келетіндігін, 70,6% толықтай сәйкес екендігін берген жауаптарынан байқадық. 70,6% нәтиже университет үшін оң көрсеткіш болып табылады, өйткені студенттердің едәуір бөлігі оқу нәтижелеріне қанағаттанады және олардың қалаулары толығымен орындалды деп санайды. 25,5% студенттердің алаңдаушылығы бар немесе олардың үміттері толық ақталмаған аймақтар болуы мүмкін екенін көрсетеді. Университет үшін бұл көрсеткішті жақсартудың нақты бағыттарын анықтау, сәйкессіздіктерді жою үшін осы топтан кері байланыс жинау өте маңызды. 2% аз болса да, университет үшін осы студенттердің пікірлеріне назар аудару және осындай сәйкессіздікті тудыруы мүмкін кез келген маңызды мәселелерді шешу әлі де маңызды.

«Қолданыстағы білімді бағалау жүйесі жеткілікті деңгейде объективті, әділ, қолжетімді және түсінікті деп ойлайсыз ба?» 3-сұрағы бойынша респонденттердің 54,9%-на білімді және дағдыларын бағалау жүйесі түсінікті және қолжетімді екендігі бізді қуантты. 39,2% қолданыстағы білімді бағалау жүйесі оқу үдерісін ұйымдастырудың қажеттіліктері мен шарттарына сәйкес келеді деп санайды.

«Сіздің тобыңызға ұйымдастырылған оқу үдерістерінің жалпы сапасын бағалаңыз» деген 4-сұрақ бойынша 58,8% өте жақсы, 35,3% жақсы, 3,9% орташа деп бағалаған. 3,9% – бұл ең аз көрсеткіш болғанымен, ол білім беру процесіне бейтарап немесе екіұшты көзқарасы бар кейбір студенттер бар екенін көрсетеді. Университет үшін олардың нақты білім сапасын жақсарту үшін осы топтан кері байланыс алу маңызды.

Теориялық білімнің практикамен ұштасуы керек екендігі заңдылық. Сол себепті де сауалнамаға «Сіз өз тобыңыз бойынша ұйымдастырылған оқу/педагогикалық практикалардың ұйымдастырылуына көңіліңіз толады ма?» деген 5-сұрақты тіркеген едік. Респонденттердің 88,2%-ы иә (болашақ жұмысым үшін нақты, пайдалы біліктер мен дағдыларды алдым), 9,8% толықтай емес (жалпы жұмыс барысымен таныстым, бірақ

қызығатын ештеңе жоқ) деп жауап берген. Университет үшін бұл кері байланысты ескеру және білім беру тәжірибесін қызықты және студенттердің мүдделеріне сәйкес ету жолдарын қарастыру маңызды.

51 отвѣ

2-сурет – Сауалнаманың 5-сұрағының көрсеткіші

6-сұрақ бойынша респонденттерден білім беру үдерісінің сүйемелдеуін 5 баллдық шкаламен бағалауын сұрадық. Нәтиже төмендегідей:

- ақпараттық қамтамасыз ету (оқу, ғылым, оқудан тыс іс-шаралар) 5 балл – 60,8%, компьютерлік технологияларға қолжетімділік 5 балл – 43,1%, кітапхананың жабдықталуы және жинақталуы (әдістемелік және оқу әдебиеті) 5 балл – 62%, ыңғайлы аудитория 5 балл – 42%, оқу жүктемесінің теңдей үлестірілген сабақ кестесі 5 балл – 51%, оқу-әдістемелік қамтамасыз ету (оқулықтар, оқу нұсқаулықтары) 5 балл – 64,7%, оқу материалдарының электрондық нұсқада қолжетімділігі 5 балл – 66,7%, консультациялық қамтамасыз ету (шешім қабылдауда көмек көрсету, оқу, кәсіби және жеке мәселелер 5 балл – 64,7%, асхананың жұмысы 5 балл – 45,1%, медициналық кабинеттің жұмысы 5 балл – 51%.

Респонденттердің берген кейбір критерийлер бойынша жауаптары қате екендігін атап өткеніміз жөн. Өйткені білім алушылардың оқу, ғылымға қатысты өткізілетін іс-шаралардың алдын ала университетіміздің Univer жүйесінде, әлеуметтік желілерде (Instagram), топ эдвайзерлері арқалы хабарланып отыратындығы барлығымызға айқын. Барлық аудиториялар әрбір білімалушының жеке басына арналып компьютерлік техникамен қамтамасыз етілмеген. Бірақ та оқыту үдерісіне қажетті интербелсенді тақталар, smart тақталарды қолданып жүргенін айтып өткеніміз жөн. Арнайы лингокабинет компьютерлермен жабдықталған. Сабақ кестесі студенттердің қалауларына сәйкес құрастырылмайды. Сондықтан да бұндай көрсеткішті көрсетуі орынды деп санаймыз. Педагогика және психология институты ғимаратында арнайы кітапхана, асхана, медициналық кабинет болмағанымен, университетіміздің басқа ғимараттарында ірі кітапханалар, асханалар, медициналық кабинеттер бар. Сонымен қатар 2 жыл бұрын университетімізде электрондық кітапхана іске қосылды. Білім алушыларымызға әлемнің үздік университеттерінің кітапханалары (Oxford University) қолжетімді. Бұл жерде білім алушыларымыздың жеткілікті дәрежеде ақпарат алмағандығы немесе жеке тұлғалық себептеріне байланысты сұраққа объективті түрде әділ жауап бермеген деген тұжырымға келіп отырмыз.

«Тобыңызға сабақ беретін профессор-оқытушылар құрамын қалай бағалар едіңіз?» атты 7-сұраққа (білімі, біліктілігі өте жақсы – 86,2%, бағалау объективтілігі өте жақсы – 78,4%, меңгеріп жатқан материал аясында дискуссияны өткізу білігі өте жақсы – 76,4%, дәріс материалын түсінікті, нақты жеткізуі өте жақсы – 72,5%, пәнге деген қызығушылықты тудыру және ұстап тұру білігі өте жақсы – 69% деген жауап алдық. Мамандықтың ПОҚ

құрамы әр оқу жылында университетіміздің ұйымдастыруымен өтетін жазғы және қысқы мектептерде өз біліктілігін арттыру үстінде. Сондықтан да бұл көрсеткіштер алдыңғы уақытта артарына сеніміміз мол.

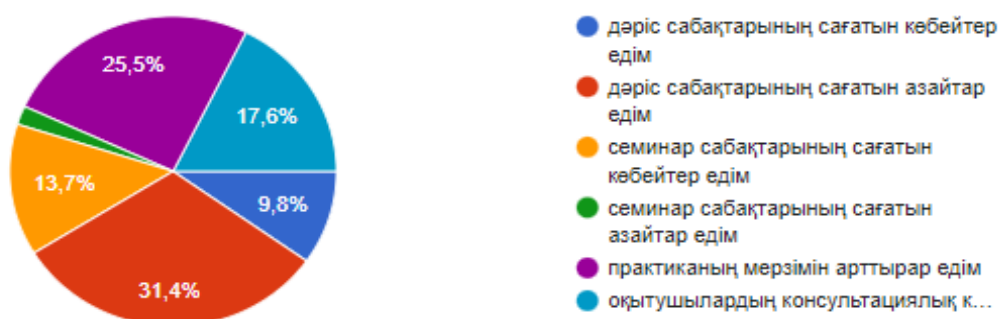
«Мамандығыңыз бойынша өзіңіздің теориялық даярлығыңызды қандай деңгейде бағалайсыз?» атты 8-сұраққа респонденттердің 68,6% – жоғары деңгей, 31,4% – орташа деңгей деп көрсетеді. Бұл сұрақ бойынша туындаған мәселені толықтай анықтау үшін келесі зерттеуімізде білім алушыларымызбен сұхбат алғымыз келеді.

«Мамандығыңыз бойынша өзіңіздің практикалық даярлығыңызды қандай деңгейде бағалайсыз?» атты 9-сұраққа респонденттердің 72,5% – жоғары деңгей, 25,5% – орташа деңгей, 2% – төмен деңгей ретінде көрсетеді. Практикалық дайындықты төмен деп санайтын студенттердің бар екенін ескеру маңызды. Оқу бағдарламаларында жалпы білім беру сапасын жақсарту үшін шешілуі керек күрделі мәселелер немесе кемшіліктер болуы мүмкін екенін көрсетеді.

Сауалнаманың 10-сұрағының нәтижесі бойынша білім алушылар университет қабырғасында шығармашылық/ғылыми-зерттеу жұмыстарында өз қабілеттерін аша алғандығын атап өтуге болады. 86% – иә, 8% – жоқ, 6% – жауап беруге қиналамын деген көрсеткішті көре аламыз. 86% бұл университетте оқып жүргенде шығармашылық/ғылыми жұмыста өз қабілеттерін аша алды деп санайтын студенттердің едәуір бөлігі болып табылады. Бұл өте жақсы нәтиже деп айтуға болады, өйткені университет студенттерге шығармашылық және ғылыми-зерттеу жұмыстарымен айналысуға мүмкіндік береді және студенттердің едәуір бөлігі осы мүмкіндіктерді пайдалана алды. 8% алаңдаушылық туғызады, өйткені бұл кейбір студенттердің шығармашылық немесе ғылыми-зерттеу жұмыстарына қатысуға рұқсаты немесе қолдауы болмауы мүмкін деп болжаймыз. Университет студенттердің қажеттіліктері мен мүдделерін қанағаттандыру үшін мүмкіндіктерді жақсарту және кеңейту жолдарын қарастыруы керек. 6% сұраққа жауап беруде қиындықтарға тап болды, бұл олардың шығармашылық және зерттеу жұмысындағы тәжірибесіне қатысты кейбір сенімсіздікті немесе анықтықтың жоқтығын көрсетуі мүмкін. Бұл сондай-ақ кейбір студенттердің мұндай әрекетке белсенді қатыспағанын немесе бар мүмкіндіктер туралы білмегенін көрсетуі мүмкін.

11-сұрақта респонденттерден оқу үдерісін ұйымдастыруға негізделген ұсыныстар берілді. Олардың қалауларына сәйкес алынған нәтиже көбінесе теорияға қарағанда практиканың үлесін арттыруды қалайды.

51 оте

3-сурет – Сауалнаманың 11-сұрағының көрсеткіші

Білім алушылардың оқу сапасының көрсеткішіне тікелей психологиялық факторлар да өз әсерін беретінін жоғарыда тоқталған едік. Сауалнаманың 12-сұрағына сәйкес оқудың білім

алушыға берген теріс әсерлеріне тоқталғанымыз жөн. 10% – денсаулықтарына теріс әсер еткендігі, 46% – созылмалы шаршау пайда болғандығын (жеткілікті ұйықтамау себепті), 8% – өздерін бағалауы төмендеді, депрессияның белгілері пайда болғандығын, 32% – оқудан тыс өздеріне деген уақыттың қалмайтындығымен, тіпті 8% – таңдаған мамандығынан көңілі қалғандығын жазып шағымданған. Бұл мәселені елемей, жауып қоюға болмайды. Университетімізде білім алушылармен психологиялық кеңес беру мамандары тікелей жұмыс жасауы тиіс.

Сауалнаманың соңғы 13-сұрағы нәтижесі бойынша респонденттердің 21,6% жатақханада тұратындығы, бірақ та олардың 9,8% ондағы жасалған жаңдайға көңілдері толмайтындығын айтып, шағымданады.

Қорытынды

Жоғарыда берілген ғылыми еңбектер мен білім алушылардың жауап берген сауалнама нәтижелерін басшылыққа ала отырып, зерттеу аясында төмендегідей болжамдар жасаймыз.

Сапалы оқыту білім алушыларды оқытуға бағытталады. Сондықтан оқыту үдерісіндегі оқытушының педагогикалық дағдыларына ғана емес, білім алушылардың жеке қажеттіліктерін (басқалармен қарым-қатынас құруы, қажет болған жағдайда көрмек сұрауы, ол үшін білім алудың маңызын түсінуі) қамтамасыз етуші – оқыту ортасына көңіл бөлінуі тиіс. Оқытушыны және білім алушыны лайықты түрде қаржылық, әлеуметтік және академиялық қолдау, кішігірім топтардан тұратын білім алушыларды қолдау, кеңес беру қызметтерімен қамтамасыз ету – бұл оқыту нәтижелерін жақсартады.

Жоғары білім беру бағдарламалары қарым-қатынас, өзін-өзі таныстыру, ұйымдастыру, уақытты және стресті басқару секілді тұлғалық дағдыларды дамыту міндеттерін қамтуы тиіс. Сонымен қатар, олар өздерінің оқу стилін, мақсаттарын анықтау және қиын жағдайларды шешу сияқты өзін-өзі тануды арттыруға мүмкіндік беруі керек.

Жоғарыда берілген анықтамалар оқыту сапасы ұғымы туралы төмендегідей ой тұжырымдауымызды мүмкін етті.

Оқыту сапасы – білім беру үдерісі шарттарының сапасы (оқыту бағдарламаларының мазмұны, ПОҚ сапасы, талапкерлердің білімі, оқу үдерісін ресурстық қамтамасыз ету және т.б.), оқыту нәтижелерінің сапасы (білім, білік, дағды және құзыреттілік деңгейі).

Өткізілген сауалнама нәтижесі болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттыруда келесідей мүмкіндіктерді қамтамасыздандыру қажет екендігін көрсетеді:

- ПОҚ болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттыруға бағытталған әдістемелік семинарлар ұйымдастыру;

- болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттырудың инновациялық жолдары қарастырылған оқу-әдістемелік кешендер дайындау.

Жүргізілген зерттеу Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университетінің постдокторлық бағдарламасы (2022–2023 оқу жылы) «Болашақ бастауыш білім педагогтарының оқу сапасын арттырудың инновациялық аспектілері» жобасының аясында орындалды.

ПАЙДАЛАНЫЛҒАН ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Coaldrake P., Stedman L. Academic work in the twenty-first century: Changing roles and policies // Canberra: Department of Education, Training and Youth Affairs Higher Education Division. – 2009. – P. 167–174.
2. Biggs J.B. Teaching for quality learning at university: What the student does (2nd ed.) // Buckingham Open University Press/Society for Research into Higher Education – 2003. [Электронды ресурсы]. URL: https://www.researchgate.net/publication/215915395_Teaching_for_Quality_Learning_at_Univer_sity (қаралған күні: 02.11.2022).

3. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment and Evolution in Higher Education. – 2013. – Vol. 18. – №1. – P. 9–13.
4. Wijnen W. Accreditation in the Nethereands: An Improvement of External Quality Assessment / ed. A. Cavalli // Quality Assessment for Higher Education in Europe. – 2017. – P. 127–133.
5. Пак Ю.Н., Нугужинов Ж.С., Пак Д.Ю., Рахимов М.А. Институциональные аспекты обеспечения качества образования. Опыт высшей школы Казахстана. // Экспертный совет «Аккредитация в образовании». [Электронный ресурс]. URL: https://akvobr.ru/kazakhstan_obespechenie_kachestva_obrazovaniya.html (дата обращения: 01.01.2023)
6. Қазақстан Республикасының ЖОО сұраныстың тәуелсіз рейтингі 2022 / ред. басқ. НААР. – Нур-Сұлтан, 2022. – 97 б.
7. Рейтинг образовательных программ НААР. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.kaznpu.kz/kz/2664/page/> (дата обращения: 02.01.2023)
8. Рейтинг образовательных программ НААР. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.kaznpu.kz/kz/2665/page/> (дата обращения: 02.01.2023)
9. Keppell Carless. Learning-oriented assessment: A technology-based case study // Assessment in Education. – 2016. – Vol. 13. – No.2. – P. 179–189.
10. Lynam Cachia. Students' perceptions of the role of assessments at higher education // Assessment & Evaluation in Higher Education. – 2017. – №43(2). – P. 1–12.

REFERENCES

1. Coaldrake P., Stedman L. Academic work in the twenty-first century: Changing roles and policies // Canberra: Department of Education, Training and Youth Affairs Higher Education Division. – 2009. – P. 167–174.
2. Biggs J.B. Teaching for quality learning at university: What the student does (2nd ed.) // Buckingham Open University Press/Society for Research into Higher Education – 2003. [Electronic resource]. URL: https://www.researchgate.net/publication/215915395_Teaching_for_Quality_Learning_at_University (date of access: 02.11.2022).
3. Harvey L., Green D. Defining Quality // Assessment and Evolution in Higher Education. – 2013. – Vol. 18. – №1. – P. 9–13.
4. Wijnen W. Accreditation in the Nethereands: An Improvement of External Quality Assessment / ed. A. Cavalli // Quality Assessment for Higher Education in Europe. – 2017. – P. 127–133.
5. Pak Iu.N., Nugujinov J.S., Pak D.Iu., Rahimov M.A. Institucionalnye aspekty obespechenia kachestva obrazovania. Opyt vysshei shkoly Kazahstana [Institutional aspects of ensuring the quality of education. The experience of the higher school of Kazakhstan] // Ekspertnyi sovet «Akkreditacia v obrazovanii». [Electronic resource]. URL: https://akvobr.ru/kazakhstan_obespechenie_kachestva_obrazovaniya.html (date of access: 01.01.2023) [in Russian]
6. Qazaqstan Respublikasynyn JOO suranystyn tauelsiz reitingi 2022 / red.basq. NAAR. – Nur-Sultan, 2022. – 97 b. [in Kazakh]
7. Reiting obrazovatelnyh program NAAR. [Electronic resource]. URL: <https://www.kaznpu.kz/kz/2664/page/> (date of access: 02.01.2023) [in Russian]
8. Reiting obrazovatelnyh program NAAR. [Electronic resource]. URL: <https://www.kaznpu.kz/kz/2665/page/> (date of access: 02.01.2023) [in Russian]
9. Keppell Carless. Learning-oriented assessment: A technology-based case study // Assessment in Education. – 2016. – Vol. 13. – No.2. – P. 179–189.
10. Lynam Cachia. Students' perceptions of the role of assessments at higher education // Assessment & Evaluation in Higher Education. – 2017. – №43(2). – P. 1–12.